

Κείμενα Παιδείας

Τόμ. 2, Αρ. 2 (2021)

Κείμενα Παιδείας

**Συναισθηματική Νοημοσύνη, Προσωπικότητα και
Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή στην προεφηβική
ηλικία**

Χρήστος Ιωάννης Λιάπης

doi: [10.12681/keimena-paideias.26615](https://doi.org/10.12681/keimena-paideias.26615)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λιάπης Χ. Ι. (2021). Συναισθηματική Νοημοσύνη, Προσωπικότητα και Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή στην προεφηβική ηλικία. *Κείμενα Παιδείας*, 2(2). <https://doi.org/10.12681/keimena-paideias.26615>

Συναισθηματική Νοημοσύνη, Προσωπικότητα και Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή στην προεφηβική ηλικία

Λιάπης Χρήστος

M.Ed Παιδαγωγικού ΠΤΔΕ – ΔΠΘ, Θεσσαλονίκη, 56224, Ελλάδα

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα στοχεύει στη μελέτη της σχέσης ανάμεσα στην Συναισθηματική Νοημοσύνη, στους Μεγάλους Πέντε Παράγοντες της Προσωπικότητας (Συναισθηματική Αστάθεια, Εξωστρέφεια, Προσήνεια, Ευσυνειδησία, Δεκτικότητα στις εμπειρίες) και την Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή (συναισθηματικά συμπτώματα, προβλήματα διαγωγής, υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής, προβλήματα με συνομηλίκους και φιλοκοινωνική συμπεριφορά) στην προεφηβική ηλικία. Για την πραγματοποίηση της μελέτης μελετήθηκαν ερευνητικά πορίσματα από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα και πραγματοποιήθηκε έρευνα με δείγμα 204 προεφήβων μαθητών Ε' και ΣΤ' δημοτικού (85 αγόρια και 119 κορίτσια), με τη χρήση ερωτηματολογίων αυτοαναφοράς. Μέσα από την σύγκριση των ευρημάτων, ανιχνεύεται ότι τα κορίτσια εμφανίζουν συχνότερα συναισθηματικά συμπτώματα και φιλοκοινωνική συμπεριφορά από τα αγόρια, ενώ τα αγόρια παρουσιάζουν συχνότερα προβλήματα διαγωγής και υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής. Επιπλέον, εντοπίστηκε θετική συσχέτιση μεταξύ Συναισθηματικής Νοημοσύνης, θετικών χαρακτηριστικών της Προσωπικότητας (Εξωστρέφεια, Προσήνεια, Ευσυνειδησία, Δεκτικότητα στις εμπειρίες) και φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς, ενώ επίσης, ανιχνεύθηκε αρνητική σύνδεση της Συναισθηματικής Νοημοσύνης με τη Συναισθηματική Αστάθεια και με τις δυσκολίες προσαρμογής (συναισθηματικά συμπτώματα, προβλήματα διαγωγής, υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής, προβλήματα με συνομηλίκους). Τα παρακάτω ευρήματα έδειξαν ότι οι δυσκολίες στη Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή μπορούν να προβλεφθούν από τη Συναισθηματική Νοημοσύνη και τα χαρακτηριστικά των διαστάσεων της Προσωπικότητας. Ταυτόχρονα, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για την ενημέρωση γονέων και εκπαιδευτικών, αλλά και ως έμπνευση για περαιτέρω έρευνα.

Abstract

The present research aims to study the correlation between Emotional Intelligence, the Big 5 traits of Personality (Emotional Instability, Extraversion, Agreeableness, Conscientiousness, Openness to experience) and Psychosocial Functioning (emotional symptoms, conduct problems, hyperactivity/inattention, peer problems, prosocial behavior) in preadolescence age. To carry out the research studied research findings by the international scientific community and a research was conducted using a sample of 204 preadolescent students in the fifth and sixth grade of primary school (85 boys and 119 girls), using self-report questionnaires. Through the comparison of findings, detected that girls more often have emotional symptoms and prosocial behavior than boys, while boys are more often present conduct problems and hyperactivity/inattention. Furthermore, it identified a positive correlation between Emotional Intelligence, positive traits of Personality (Extraversion, Agreeableness, Conscientiousness, Openness to experience) and prosocial behavior, while also detected negative connection of Emotional Intelligence with Emotional Instability and functioning difficulties (emotional symptoms, conduct problems, hyperactivity/inattention, peer problems). The following findings have shown that difficulties in Psychosocial Functioning may be provided by Emotional Intelligence and the characteristics of the Personality dimensions. At the same time, the findings of this study could be used to inform parents and teachers, but also as inspiration for further research.

Λέξεις-Κλειδιά: Συναισθηματική Νοημοσύνη, Προσωπικότητα, Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή, προεφηβική ηλικία, φύλο

Key-words: Emotional Intelligence, Personality, Psychosocial Functioning, preadolescence age, gender

1. Εννοιολογική Διασάφηση

1.1 Ορισμός της Συναισθηματικής Νοημοσύνης

Η έννοια της Συναισθηματικής Νοημοσύνης του ατόμου με το πέρασμα των χρόνων, έχει διχάσει τους επιστήμονες σχετικά με το εάν υπάγεται στα εγγενή χαρακτηριστικά της Προσωπικότητας ή αποτελεί μία ικανότητα που αναπτύσσει το άτομο. Οι ερευνητές που υποστηρίζουν ότι αποτελεί μία ικανότητα του ατόμου, θεωρούν πως η Συναισθηματική Νοημοσύνη αποτελεί ένα είδος νοημοσύνης, αντίστοιχο αυτού της Γνωστικής Νοημοσύνης και παράλληλα, μπορεί να μετρηθεί με τις απαραίτητες διαδικασίες (Bar-On, 1997 στο Lievens & Chan, 2017).

Από την άλλη, η Συναισθηματική Νοημοσύνη θεωρείται ως ένα στοιχείο της Προσωπικότητας, το οποίο εμφανίζει το πως αντιδράει το άτομο συναισθηματικά στις πιέσεις του περιβάλλοντος, ενώ φαίνεται πως χρησιμοποιεί μη γνωστικές ικανότητες και δεξιότητες. Πιο αναλυτικά, η Συναισθηματική Νοημοσύνη απεικονίζει το πως το άτομο αντιλαμβάνεται και ελέγχει τα συναισθήματα του, αλλά και αυτά των άλλων (Mayer & Salovey, 1997· Petrides et al., 2016· Petrides & Mavroveli, 2018). Ακόμα, ο Goleman (1995) την όρισε ως ένα σύστημα κινήτρων, συναισθηματικών ικανοτήτων, γνωστικών και μη χαρακτηριστικών αλλά και Προσωπικότητας, ενώ τη διαχώρισε σε δύο διαστάσεις: τις εσωτερικές (συναισθηματικές ικανότητες, αυτεπίγνωση και αυτοδιαχείριση) και στις εξωτερικές (ενσυναίσθηση και κοινωνικές δεξιότητες). Επίσης, οι Petrides και Furnham (2001) συνδύασαν στοιχεία που μελετήθηκαν πως σχετίζονται με την προσωπικότητα, όπως η ενσυναίσθηση που ορίστηκε από τον Goleman, αλλά και οι κοινωνικές δεξιότητες (όπως όρισαν οι Mayer & Salovey, 1997) και όρισαν τη Συναισθηματική Νοημοσύνη ως χαρακτηριστικό της Προσωπικότητας (Trait Emotional Intelligence) με επιμέρους στοιχεία. Τα στοιχεία που την περιλαμβάνουν είναι: η ρύθμιση, η έκφραση και η διαχείριση των συναισθημάτων, η κοινωνική ικανότητα και οι διαπροσωπικές σχέσεις, η αποφασιστικότητα, η προσαρμοστικότητα, η διαχείριση του στρες, ο αυθορμητισμός, η αξιολόγηση των συναισθημάτων, η αυτοεκτίμησή, η κινητοποίηση του εαυτού και τέλος, η ενσυναίσθηση, η ευτυχία και η αισιοδοξία (Petrides & Furnham, 2001· Petrides & Mavroveli, 2018). Παράλληλα, τα σχετικά ευρήματα που συσχετίζουν την Συναισθηματική Νοημοσύνη με την Προσωπικότητα χαρακτηρίζονται πιο δυναμικά σε σχέση με αυτά που προσδιορίζουν την Συναισθηματική Νοημοσύνη ως κάτι ανάλογο με τη Γνωστική Νοημοσύνη (Lievens & Chan, 2017).

1.2 Ορισμός της Προσωπικότητας

Η Προσωπικότητα του ατόμου περιγράφεται ως τα συνολικά χαρακτηριστικά που αυτό διαθέτει, τα οποία σε μεγάλο βαθμό προσανατολίζουν την αντίληψη και συνάμα τη συμπεριφορά του (Αντωνίου & Χατζηγεωργίου, 2016). Τα παραπάνω ερευνώνται με μεγάλο βαθμό εγκυρότητας και τεκμηρίωσης από το Μοντέλο των Πέντε Παραγόντων (Big Five Factor) των Costa και McCrae (1987), που σύμφωνα με αυτό η Προσωπικότητα του ατόμου προσδιορίζεται από πέντε διαστάσεις, η κάθε μία με τα δικά της χαρακτηριστικά, οι οποίες βοηθούν στην πρόβλεψη των αποτελεσμάτων μίας συμπεριφοράς (Panayiotou, Kokkinos & Spanoudis, 2004).

Πιο αναλυτικά, οι πέντε παράγοντες είναι:

A) Η Συναισθηματική Αστάθεια ή Νευρωτισμός (Emotional Instability or Neuroticism), η οποία φανερώνει το κατά πόσο υπάρχει σταθερότητα στα συναισθήματα του ατόμου. Η διάσταση αυτή σχετίζεται με συναισθήματα όπως ο θυμός, το άγχος και η κατάθλιψη. Με λίγα λόγια όσοι εμφανίζουν χαμηλή βαθμολογία εδώ είναι ήρεμα άτομα και με υψηλή αυτοπεποίθηση, ενώ όσοι έχουν υψηλή είναι ανασφαλή και θλιμμένα (Widiger & Oltmanns, 2017).

B) Η Εξωστρέφεια (Extraversion), η οποία υποδηλώνει την ποσότητα και την ένταση των αλληλεπιδράσεων ενώ παράλληλα κρίνει την αυτοπεποίθηση και την ανεξαρτησία του ατόμου. Τα άτομα με υψηλή εξωστρέφεια είναι κοινωνικά, δημοφιλή και αισιόδοξα ενώ τα εσωστρεφή, είναι δύσπιστα, επιφυλακτικά και απόμακρα (Αντωνίου & Χατζηγεωργίου, 2016).

Γ) Η Προσήνεια (Agreeableness), φανερώνει την προδιάθεση του ατόμου στο να δέχεται τους άλλους ανθρώπους. Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά αυτής, για τα άτομα με υψηλή βαθμολογία, είναι η συνεργασία, η εμπιστοσύνη, η ευγένεια κ.α., αντιθέτως αυτοί που εμφανίζουν χαμηλή βαθμολογία κρίνονται ως ανταγωνιστικοί και αντιπαθείς.

Δ) Η διάσταση της Ευσυνειδησίας (Conscientiousness) καθορίζει το κατά πόσο το άτομο επικεντρώνεται και κινητοποιείται έτσι ώστε να επιτύχει τους στόχους που θέτει. Επομένως, αυτοί που εμφανίζουν υψηλή βαθμολογία χαρακτηρίζονται για τη συνέπεια, την εργατικότητα και την επιμονή, ενώ όσοι σημειώνουν χαμηλή βαθμολογία για την αναξιοπιστία και την ασυνέπεια τους.

Ε) Τέλος, η διάσταση της Δεκτικότητας στις εμπειρίες (Openness to experience), περιγράφει την ακόρεστη αναζήτηση και τη δημιουργικότητα του ατόμου, με τα άτομα που έχουν υψηλή βαθμολογία σε αυτή να παρουσιάζονται ως περίεργα και με αρκετή φαντασία ενώ αυτά που εμφανίζουν χαμηλή βαθμολογία ως συμβατικά (Kokkinos, Kipritsi & Markos, 2016· O'Connor & Paunonen, 2007).

1.2 Ο ορισμός της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής

Η Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή διακρίνεται από τη ψυχολογική προσαρμογή, η οποία εμπεριέχει τους παράγοντες που σχετίζονται με τη ψυχική υγεία και την ικανοποίηση του ατόμου, αλλά και με την κοινωνική προσαρμογή, η οποία εμπεριέχει τις κοινωνικές δεξιότητες που χρησιμοποιεί το άτομο (Larsen, 2017). Όσον αφορά τον τρόπο μέτρησης της για κλινική έρευνα, ο Goodman (1997) δημιούργησε το ερωτηματολόγιο Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) για μαθητές κάθε ηλικίας, το οποίο απαρτίζεται από πέντε κλίμακες. Η διαφορά αυτού από προγενέστερα εργαλεία είναι ότι καλύπτει συνοπτικά πολλές πτυχές της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής και ότι πέραν από τις δυσκολίες των μαθητών, μελετά επίσης, και τις δυνατότητες τους (Goodman, 1997· Muris, Meesters & van de Berg 2003).

Οι κλίμακες και τα συναισθήματα ή οι συμπεριφορές που τις συνοδεύουν είναι (Goodman, Lamping & Ploubidis, 2010· Goodman, 1997):

Α) Συναισθηματικά Συμπτώματα: ανησυχία, φοβίες, συνεχής δυσαρέσκεια, ψυχοσωματικά συμπτώματα κ.α.

Β) Προβλήματα Διαγωγής: ανυπακοή, ψέματα, παραβατική συμπεριφορά, αντεπίθεση σε προκλήσεις, αίσθημα θυμού κ.α.

Γ) Υπερκινητικότητα/Έλλειψη προσοχής: έλλειψη συγκέντρωσης, προβλήματα υπερκινητικότητας και παρορμητικότητας, έλλειψη υπευθυνότητας κ.α.

Δ) Προβλήματα με τους συνομηλίκους: μοναχικότητα, περιστατικά εκφοβισμού, συναναστροφή με ενήλικες, έλλειψη συνεργασίας κ.α.

Ε) Φιλοκοινωνική Συμπεριφορά: Σε αυτή μελετώνται οι δυνατότητες των παιδιών και χαρακτηρίζεται από τη φροντίδα και τη βοήθεια σε όσους το έχουν ανάγκη, την αναγνώριση συναισθημάτων των υπολοίπων, τον εθελοντισμό, την ευγένεια κ.α.

1.3 Συναισθηματική Νοημοσύνη, Προσωπικότητα και Ψυχοκοινωνική προσαρμογή στη προεφηβική ηλικία

Οι υπό εξέταση μεταβλητές φαίνεται πως μεταβάλλονται όσο το άτομο μεγαλώνει. Αρχίζοντας από τη Συναισθηματική Νοημοσύνη, στην ανάπτυξη των συναισθηματικών δεξιοτήτων σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι περιβαλλοντικοί παράγοντες καθώς και οι βιολογικά προκαθορισμένες συμπεριφορές (Zeidner, Roberts & Matthews, 2002). Ο Goleman (1998) υποστηρίζει ότι πολλές συναισθηματικές δεξιότητες μπορούν να κατακτηθούν από το άτομο όσο μεγαλώνει, ενώ σημειώνεται ότι όσο οι γονείς παρουσιάζουν συμπεριφορές που συνδέονται με τη Συναισθηματική Νοημοσύνη, τόσο πιθανότερο είναι το παιδί σταδιακά να τις υιοθετεί (Poulou, 2014· Zeidner et al., 2002).

Σχετικά με την Προσωπικότητα, μέσα από αξιολογήσεις (από τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς) και έρευνες (κυρίως με τη χρήση αυτοαναφορικών εργαλείων στους μαθητές), συγκριτικά με τη μέση παιδική ηλικία, αναδείχθηκε ότι στην προεφηβεία (8-12 ετών) εμφανίζουν υψηλότερη βαθμολογία στη διάσταση της Συναισθηματικής Αστάθειας και της Εξωστρέφειας και μικρότερη στη διάσταση της Προσήνειας. Με λίγα λόγια οι μαθητές όσο πλησιάζουν στην πρόεφηβια φαίνεται πως εμφανίζουν περισσότερο άγχος, θυμό και ανταγωνιστικότητα αλλά και αυτοπεποίθηση και αισιοδοξία (Klimstra, Hale III, Raaijmakers, Branje & Meeus, 2009· Kokkinos et al., 2016).

Από την άλλη, στην Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή οι μαθητές στη προεφηβική ηλικία εμφανίζουν συχνότερα προβλήματα με τους συνομηλίκους αλλά και υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής. Το παραπάνω φαίνεται πως οφείλονται στο ότι οι προεφηβιοί δυσκολεύονται στο να επικοινωνήσουν μεταξύ τους αλλά και με μεγαλύτερους συγκριτικά με τα παιδιά στην εφηβεία με αποτέλεσμα να δημιουργούν συχνότερα εντάσεις

μεταξύ τους αλλά και να αδυνατούν να διατηρήσουν την προσοχή τους (Muris et al., 2003). Παράλληλα, τα συναισθηματικά συμπτώματα φαίνεται να αυξάνονται περισσότερο όσο μεγαλώνει ο μαθητής, ενώ η εμφάνιση της φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς δεν φαίνεται να μεταβάλλεται δραματικά σε όλη τη διάρκεια της εφηβείας (Giannakopoulos et al., 2009).

1.4 Η διαφυλική διαφοροποίηση στην Συναισθηματική Νοημοσύνη, στην Προσωπικότητα και στην Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή

Μέσα από την μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας εντοπίζονται αρκετές διαφορές ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια αυτής της ηλικίας σχετικά και με τις τρεις μεταβλητές. Ξεκινώντας από τη συνολική Συναισθηματική Νοημοσύνη δεν παρατηρούνται ισχυρές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα δύο φύλα (Mavrouveli, Petrides, Shove & Whitehead, 2008; Mavrouveli & Sánchez-Ruiz, 2011), όμως η μελέτη των επιμέρους χαρακτηριστικών αναδεικνύει ορισμένες σημαντικές διαφοροποιήσεις. Αναλυτικότερα τα κορίτσια τείνουν να εμφανίζουν συχνότερα πιο υψηλές τιμές στην ενσυναίσθηση, την ευτυχία, την συναισθηματική αντίληψη και την δημιουργία σχέσεων, σε σχέση με τα αγόρια, τα οποία εμφανίζουν υψηλότερες τιμές στη ρύθμιση και διαχείριση των συναισθημάτων αλλά και στις αυτοεκτίμηση, διαχείριση άγχους, βεβαιότητα και κοινωνική επίγνωση (Petrides, 2009).

Όσον αφορά, την Προσωπικότητα, πλήθος ελληνικών και ξένων ερευνών ανέδειξαν ότι τα αγόρια παρουσιάζουν στην Προσωπικότητα τους υψηλότερη βαθμολογία στις διαστάσεις της Εξωστρέφειας, ενώ τα κορίτσια εμφανίζονται με υψηλότερη βαθμολογία στη διάσταση της Συναισθηματική Αστάθειας, της Προσήνειας και της Δεκτικότητας στις εμπειρίες (Kokkinos, Karagianni & Voulgaridou, 2017; Kokkinos, Panayiotou, Charalambous, Antoniadou & Davazoglou, 2010; Panayiotou et al., 2004).

Στην Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή έχουν επίσης παρατηρηθεί αρκετές διαφοροποιήσεις ως προς το φύλο. Αναλυτικότερα, τα κορίτσια εμφανίζουν συχνότερα συναισθηματικά συμπτώματα συγκριτικά με τα αγόρια, όμως εμφανίζουν συχνότερα συμπεριφορά που κρίνεται ως φιλοκοινωνική. Τα αγόρια από την άλλη, συγκριτικά με τα κορίτσια τείνουν να εμφανίζουν συχνότερα υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής, προβλήματα διαγωγής και προβλήματα με τους συνομηλίκους (Giannakopoulos et al., 2009; Muris et al., 2003; Niclasen, Skovgaard, Andersen, Sømshovd, & Obel, 2013).

2. Συσχετίσεις Μεταβλητών

2.1 Σχέση Συναισθηματικής Νοημοσύνης και Προσωπικότητας

Η συνολική Συναισθηματική Νοημοσύνη, για τους μελετητές που την εντάσσουν στα χαρακτηριστικά της Προσωπικότητας, έχει εμφανίσει μετά από πλήθος ερευνών πολλές συσχετίσεις με τις επιμέρους διαστάσεις της Προσωπικότητας (Συναισθηματική Αστάθεια, Εξωστρέφεια, Προσήνεια, Ευσυνειδησία και Δεκτικότητα στις εμπειρίες). Η εξέταση της Συναισθηματικής Νοημοσύνης ως προς τις σχέσεις που δημιουργεί με τις διαστάσεις της Προσωπικότητας, αναφέρεται ότι μπορεί να δώσει αρκετές προβλέψεις και σημαντικές εξηγήσεις σχετικά με την Προσωπικότητα του ατόμου (De Raad, 2005; Siegling, Furnham & Petrides, 2015). Σε συνέχεια από τα παραπάνω, φαίνεται πως παρουσιάζει σημαντική συσχέτιση με τις τέσσερις από τις πέντε διαστάσεις της Προσωπικότητας.

Πιο αναλυτικά, ως από τις πιο σημαντικές αναδεικνύεται η αρνητική συσχέτιση της Συναισθηματικής Νοημοσύνης με την Συναισθηματική Αστάθεια. Άτομα τα οποία επιδεικνύουν σταθερά μία ενασχόληση με τον συναισθηματικό τους κόσμο και εμφανίζουν συχνά συναισθήματα όπως η μελαγχολία, το άγχος, η ανησυχία και οι διάφορες φοβίες, συναισθήματα τα οποία υπάγονται στη διάσταση της Συναισθηματικής Αστάθειας, φανερώνουν με τον τρόπο αυτό την αρνητική συσχέτιση με τη συνολική Συναισθηματική Νοημοσύνη του ατόμου (Andrei et al., 2015; Petrides et al., 2007). Σημαντικές έρευνες με σχετικά ευρήματα είναι αυτές των Russo et al. (2012), οι οποίοι παρατήρησαν σε δείγμα 690 προεφήβων μαθητών ότι η πρόβλεψη της κατάθλιψης μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από τη μελέτη της Συναισθηματικής Νοημοσύνης του μαθητή, αλλά και των Ferrando et al. (2011) με αντίστοιχο ηλικιακό δείγμα 290 μαθητών, στην οποία εντοπίστηκε ότι η εμφάνιση άγχους συνδέεται αρνητικά με τη Συναισθηματική Νοημοσύνη του μαθητή.

Παραταύτα, η διάσταση της Εξωστρέφειας παρουσιάζεται ως μία διάσταση που σχετίζεται θετικά με τη Συναισθηματική Νοημοσύνη, αφού χαρακτηριστικά της Εξωστρέφειας όπως η ενεργητικότητα, η

αισιοδοξία και η αυτονομία συναντώνται σε μαθητές με υψηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη (Ferrando et al., 2011· Petrides et al., 2007).. Ακόμα τα εξωστρεφή άτομα παρουσίασαν περισσότερες ικανότητες προσαρμογής και έκφρασης των συναισθημάτων τους (Russo et al., 2012), ενώ από την άλλη μαθητές με υψηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη επιδεικνύαν εξωστρέφεια και κοινωνικότητα (Ferrando et al., 2011).

Επιπλέον, εντοπίζεται σύνδεση ανάμεσα στην Συναισθηματική Νοημοσύνη και στην Προσήνεια, καθώς παρατηρήθηκε ότι τα άτομα που παρουσιάζουν υψηλή βαθμολογία στη διάσταση της Προσήνειας, διακρίνονται για τη φιλική τους διάθεση, την δημιουργία κοινωνικών σχέσεων αλλά και την ενσυναίσθηση, χαρακτηριστικά τα οποία συνδέονται σημαντικά με την υψηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη των μαθητών (Andrei et al., 2015· Russo et al., 2012).

Η παραπάνω διερεύνηση επιδεικνύει την ισχυρή αρνητική σύνδεση της Συναισθηματικής Νοημοσύνης με τη Συναισθηματική Αστάθεια και την ισχυρή θετική σύνδεση με την διάσταση της Εξωστρέφειας, εμφανίζοντας μία δυναμική στις σχέσεις αυτές που δεν συναντώνται στις παρακάτω συσχετίσεις.

Όσον αφορά, την σχέση της διάστασης της Ευσυνειδησίας και τη Συναισθηματική Νοημοσύνη, παρατηρήθηκε ότι η υψηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη των μαθητών συνδέεται με την εμφάνιση της αυτενέργειας και της κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων, ενώ εμφανίστηκαν και λιγότερες συμπεριφορές αυθορμητισμού. Οι παραπάνω συμπεριφορές υπάγονται στη διάσταση της Ευσυνειδησίας και φανερώνουν την σημαντική τους συσχέτιση (Petrides et al., 2007· Russo et al. 2012).

Τέλος, η συσχέτιση της διάστασης της Δεκτικότητας στις εμπειρίες με τη Συναισθηματική Νοημοσύνη δεν εμφανίζεται ιδιαίτερα σημαντικής καθώς η υψηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη συσχετίζεται σημαντικά μόνο με το συναίσθημα της αυτενέργειας (Russo et al., 2012), από τα χαρακτηριστικά που εμφανίζονται στην παρούσα διάσταση, ενώ παρατηρείται μέτρια συσχέτισή με την ενσυναίσθηση και τη διαχείριση των συναισθημάτων (Petrides et al., 2007).

2.2 Σχέση Συναισθηματικής Νοημοσύνης και Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής

Σχετικά με την σχέση της συνολικής Συναισθηματικής Νοημοσύνης με τις διαστάσεις της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής (συναισθηματικά συμπτώματα, προβλήματα διαγωγής, υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής, προβλήματα με τους συνομηλικούς και φιλοκοινωνική συμπεριφορά) έχουν, επίσης παρατηρηθεί αρκετές συσχετίσεις. Οι παρακάτω ενδείξεις μπορεί να οδηγήσουν στην πρόβλεψη αντίστοιχων συμπεριφορών μέσα από τη μελέτη της συνολικής Συναισθηματικής Νοημοσύνης, καθώς μαθητές με υψηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη δεν απουσιάζουν συχνά από το σχολείο και εμφανίζονται ως άτομα με ηγετικά χαρακτηριστικά, κοινωνική συμπεριφορά αλλά και με συνεργατικότητα, ενώ στους μαθητές με χαμηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη ανιχνεύονται συνήθως αντίθετες συμπεριφορές και χαρακτηριστικά (Mavrouli et al., 2008· Petrides, Sangareau, Furnham & Frederickson, 2006).

Ξεκινώντας, από την σύνδεση της Συναισθηματικής Νοημοσύνης με τα συναισθηματικά συμπτώματα, στην οποία περιγράφεται το κατά πόσο συνδέεται η Συναισθηματική Νοημοσύνη με την εκδήλωση η μη των συναισθηματικών συμπτωμάτων, έχει παρατηρηθεί ότι οι μαθητές με υψηλά επίπεδα Συναισθηματικής Νοημοσύνης δεν παρουσιάζουν συχνά συναισθήματα όπως εκνευρισμός, άγχος και φοβίες δείχνοντας έτσι την αρνητική συσχέτιση της υψηλής Συναισθηματικής Νοημοσύνης με τα συναισθηματικά συμπτώματα (Frederickson, Petrides & Simmonds, 2012· Mavrouli et al., 2008). Αντίστοιχα, η Poulou (2010), αναφέρει ότι η μελέτη της Συναισθηματικής Νοημοσύνης του ατόμου αποτελεί το μοναδικό προβλεπτικό παράγοντα σχετικά με την εμφάνιση συμπεριφορικών και συναισθηματικών δυσκολιών στο άτομο.

Τα προβλήματα διαγωγής, επίσης, συνδέονται ερευνητικά σε μέτριο βαθμό με τη Συναισθηματική Νοημοσύνη του ατόμου, αφού η ρύθμιση των συναισθημάτων έχει αποδειχθεί πως επιδρά στην εκδήλωση και στην ανάπτυξη μίας συμπεριφοράς. Παρά το μικρό αριθμό ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί σε αυτό το ηλικιακό εύρος, έχει παρατηρηθεί ότι μαθητές με χαμηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη εκδηλώνουν συχνότερα θυμό, ενώ χρησιμοποιούν περισσότερο τη βία και το ψέμα, συμπεριφορές αντίθετες από αυτές που διακρίνονται σε μαθητές με υψηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη (Poulou, 2010· Brouzos, Misailidi & Hadjimatheou, 2014).

Για την εμφάνιση της υπερκινητικότητας και της έλλειψης προσοχής αρκετοί ερευνητές μελετώντας τα ερευνητικά δεδομένα, έχουν καταλήξει στην επίσης, σύνδεση αυτών με τη χαμηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη που παρατηρείται. Ακόμα, η παρορμητικότητα που αποτελεί κύρια συμπεριφορά της υπερκινητικότητας αποτελεί ένα εκ των αρνητικά μετρήσιμων χαρακτηριστικών της Συναισθηματικής

Νοημοσύνης, αποδεικνύοντας έτσι την αρνητική τους συσχέτιση (Giannakopoulos et al., 2009· Mavrouveli et al., 2008· Poulou, 2010· 2014).

Οι σχέσεις τους με τους συνομηλίκους, οι οποίες για αυτούς αποτελούν και σημαντική προτεραιότητα, και τα προβλήματα που δημιουργούνται σε αυτές, έχει παρατηρηθεί ότι εμφανίζουν ισχυρή σύνδεση με τη Συναισθηματικής Νοημοσύνης του μαθητή. Πιο συγκεκριμένα οι μαθητές με υψηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη παρουσιάζονται ως πιο δημοφιλής λόγω των ηγετικών ικανοτήτων και της συνεργατικότητας τους, επικυρώνοντας έτσι την αρνητική συσχέτιση υψηλής Συναισθηματικής Νοημοσύνης και προβλημάτων με τους συνομηλίκους. Από την άλλη, οι μαθητές με χαμηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη, παρατηρήθηκε πως δεν είχαν αναπτύξει ικανοποιητικά τις κοινωνικές τους δεξιότητες ενώ είχαν συχνά συναισθήματα ζήλιας, επιθετικότητας και απόσυρσης (Mavrouveli et al., 2008· Petrides, Sangareau, Furnham & Frederickson, 2006· Poulou, 2010).

Παράλληλα, η σχέση της φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς (η οποία αποτελεί και την θετική διάσταση της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής) με την Συναισθηματική Νοημοσύνη εμφανίζεται στην πλειοψηφία των ερευνών ως σημαντικά θετική. Αναλυτικότερα, η φιλοκοινωνική συμπεριφορά, εκφράζεται με συμπεριφορές που χαρακτηρίζονται από ευγένεια, ευσπλαχνία, κοινωνικό ενδιαφέρον κ.α., οι οποίες εμφανίζονται και σε μαθητές με υψηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη. Τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η εμφάνιση κοινωνικών και συναισθηματικών προβλημάτων είναι λιγότερο πιθανές σε μαθητές με υψηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη και περισσότερο πιθανές σε μαθητές με χαμηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη (Giannakopoulos et al., 2009· Mavrouveli et al., 2008· Poulou, 2010).

2.3 Σχέση Προσωπικότητας και Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής

Οι διαστάσεις της Προσωπικότητας αποδείχθηκε σε πληθώρα ερευνών ότι συσχετίζονται προσαρμογή του. Ακόμα, η μελέτη τους φαίνεται πως γίνεται σημαντικός αρωγός στην πρόβλεψη αντικοινωνικών και αποκλίνουσων συμπεριφορών (Bore et al., 2018).

Είναι πολύ σημαντικό έτσι ώστε να κατανοηθεί η σημαντικότητα αυτής της σχέσης, να αναλυθούν ξεχωριστά οι επιμέρους συνδέσεις των διαστάσεων.

Ξεκινώντας από τα συναισθηματικά συμπτώματα, σημαντικά θεωρούνται τα ευρήματα των Kokkinos et al. (2016), στην έρευνα των οποίων αναδείχθηκε η αρνητική συσχέτιση της εμφάνισης των συναισθηματικών συμπτωμάτων (άγχος, νευρική κατάσταση, φοβίες κ.α.) στους μαθητές με υψηλή βαθμολογία κυρίως στην διάσταση της Εξωστρέφειας, αλλά και στην Προσήνεια, της Ευσυνειδησίας και της Δεκτικότητας στις εμπειρίες. Αντιθέτως, θετική συσχέτιση με αυτά εμφάνισαν οι μαθητές με υψηλή βαθμολογία στη Συναισθηματική Αστάθεια. Ακόμα, βρέθηκαν συναφή αποτελέσματα σε άλλες τρεις μελέτες, οι δύο εκ των οποίων όμως πραγματοποιήθηκαν με δείγμα εφήβων μαθητών (Bore et al., 2018· Goldner & Scharf, 2013· Muris, Meesters & Diederens, 2005).

Προχωρώντας στα προβλήματα διαγωγής παρατηρείται, μέσα από πλήθος ερευνητικών πορισμάτων, η έντονη συσχέτιση τους με τη διάσταση της Συναισθηματικής Αστάθειας. Αναλυτικότερα, οι μαθητές που χαρακτηρίζονται ως ευέξαπτοι, λένε δικαιολογίες ή ψέματα έτσι ώστε να καλύψουν τις πράξεις τους και είναι συχνά ανυπάκουοι (συμπεριφορές που εντάσσονται στα προβλήματα διαγωγής) φαίνεται ότι παράλληλα εμφανίζουν υψηλή βαθμολογία στη διάσταση της Συναισθηματικής Αστάθειας. Αντιθέτως, παρατηρείται υψηλή αρνητική συσχέτιση των προβλημάτων διαγωγής με τις διαστάσεις της Εξωστρέφειας και της Προσήνειας (Bore et al., 2018· Goldner & Scharf, 2013· Muris et al., 2005). Οι συσχετίσεις με τις διαστάσεις της Ευσυνειδησίας και της Δεκτικότητας στις εμπειρίες ανιχνεύτηκαν ως μετρίως αρνητικές.

Παράλληλα, η Συναισθηματική Αστάθεια παρουσιάζει υψηλή συσχέτιση και με την τρίτη κατά σειρά δυσκολία της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής: *την υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής*. Πιο διεξοδικά, η παραπάνω δυσκολία εμφανίζει στην προ εφηβική ηλικία υψηλή θετική συσχέτιση με τη Συναισθηματική Αστάθεια του ατόμου, ενώ αντιθέτως τα άτομα με υψηλή βαθμολογία στην διάσταση της Ευσυνειδησίας, τα οποία διακρίνονται για τη συγκέντρωση και τη συνέπεια, συσχετίζονται αρνητικά με την εμφάνιση αυτής της δυσκολίας και φαίνεται ότι σπανιότερα εμφανίζουν τέτοιου είδους συμπεριφορές. Αρνητική συσχέτιση εμφανίζεται και στις διαστάσεις της Εξωστρέφειας, της Προσήνειας αλλά και της Δεκτικότητας στις εμπειρίες (Bore et al., 2018· Kokkinos et al., 2016).

Σχετικά με τα προβλήματα με συνομηλίκους κατά τη Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή του ατόμου, η επιστημονική κοινότητα δεν έχει εξάγει σαφή πορίσματα για τη σύνδεση αυτή με τις διαστάσεις της Προσωπικότητας. Όμως, υπάρχουν κάποιες σημαντικές ενδείξεις οι οποίες μπορεί να δώσουν σημαντικά

στοιχεία για τη σχέση αυτή. Αναλυτικότερα, οι μαθητές που παρουσιάζουν προβλήματα στις κοινωνικές σχέσεις τους, όπως επιθετική διάθεση και χρήση εκφοβισμού ή από την άλλη δυσκολεύονται να κάνουν φιλίες ή αποσύρονται, εμφανίζουν μέτρια θετική συσχέτιση με τη Συναισθηματική Αστάθεια, χαρακτηριστικά της οποίας αποτελούν ο θυμός και ο εκφοβισμός (Bore et al., 2018· Kokkinos et al., 2016). Ακόμα, φαίνεται ότι οι μαθητές με υψηλή βαθμολογία στη διάσταση της Εξωστρέφειας έχουν λίγες πιθανότητες να εμφανίσουν προβλήματα με τους συνομηλίκους, ενώ οι μαθητές με υψηλή βαθμολογία στη διάσταση της Προσήνειας, όπου εμφανίζουν ευσπλαχνία και αποφεύγουν τη χρήση βίας, παρουσιάζουν επίσης λίγες πιθανότητες εμφάνισης τέτοιων προβλημάτων. Ακόμα, οι μαθητές με υψηλές βαθμολογίες στις διαστάσεις των Ευσυνειδησία και Δεκτικότητα στις εμπειρίες σπανίως εμφανίζουν δυσκολίες στις κοινωνικές σχέσεις του με τους συνομηλίκους.

Φτάνοντας στη φιλοκοινωνική συμπεριφορά, κρίνεται αναγκαίο να τονιστεί ότι εδώ εμπεριέχονται όλες οι κοινωνικές δεξιότητες που εμφανίζει ο μαθητής και τις χρησιμοποιεί ούτως ώστε να κοινωνικοποιηθεί αλλά και για να διατηρήσει της ήδη υπάρχων σχέσεις. Στη φιλοκοινωνική συμπεριφορά, λοιπόν, διακρίνεται η έντονη θετική συσχέτιση αυτής με τις διαστάσεις της Εξωστρέφειας και της Προσήνειας, αφού οι μαθητές αυτοί διακρίνονται για την αισιοδοξία, την ευγένεια, την προσφορά και τη συγχώρεση, τα οποία αποτελούν θεμελιώδη χαρακτηριστικά για τη δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων (Giannakopoulos et al., 2009· Kokkinos et al., 2016). Επιπροσθέτως, οι διαστάσεις της Ευσυνειδησίας και της Δεκτικότητας στις εμπειρίες παρουσιάζουν μέτρια θετική συσχέτιση με την εμφάνιση φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς, ενώ με τη διάσταση της Συναισθηματικής Αστάθειας δεν υπάρχει σαφής ένδειξη, καθώς οι συσχετίσεις παρουσιάζονται διαρκώς χαμηλές με θετική αλλά και με αρνητική σχέση (Bore et al., 2018· Kokkinos et al., 2016· Muris et al., 2005).

3. Η Έρευνα

Σκοπός της παρούσας εργασίας υπήρξε η διερεύνηση της σχέσης των δυσκολιών της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής και των χαρακτηριστικών της Προσωπικότητας των μαθητών στην προεφηβική ηλικία. Ακόμη, ως επιμέρους στόχος αυτής της μελέτης, υπήρξε η διερεύνηση της συσχέτισης του φύλου με τις παραπάνω μεταβλητές. Για να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος, μελετήθηκαν, μέσω ποσοτικής προσέγγισης, οι επιμέρους διαστάσεις των μεταβλητών ξεχωριστά αλλά και συνδυαστικά.

Ως ερευνητικό εργαλείο για την μελέτη των μεταβλητών, χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο και πιο αναλυτικά για τη μελέτη των διαστάσεων της Προσωπικότητας χρησιμοποιήθηκε η ελληνική εκδοχή του ερωτηματολογίου των Μεγάλων Πέντε Παραγόντων για παιδιά και εφήβους (Greek Big Five Questionnaire for Children-GBFQ-C-SF) των Kokkinos και Markos (2017), ενώ για τις διαστάσεις της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής το ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών (Strengths and Difficulties Questionnaire) του Goodman (1997). Η προσέγγιση του δείγματος έγινε ανάλογα με την διαθεσιμότητα και την πρόσβαση που υπήρχε στα σχολεία, με αποτέλεσμα το δείγμα αυτό να ορίζεται ως ευκαιριακό.

Τον πληθυσμό του δείγματος, αποτέλεσαν συνολικά 212 μαθητές των Ε' και ΣΤ' Δημοτικού από τέσσερις διαφορετικούς νομούς της Β. Ελλάδας (Ν. Δράμας, Ν. Καβάλας, Ν. Λέσβου και Ν. Θεσσαλονίκης). Από τα 212, τα 8 δεν συμπεριλήφθηκαν στο δείγμα, αφού δεν είχαν απαντήσει επαρκώς σε αυτά οι μαθητές, με αποτέλεσμα το τελικό δείγμα να ορίζεται ως 204. Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από 85 αγόρια (41,7%) και 119 κορίτσια (58,3%), ενώ σχετικά με την ηλικία 30 μαθητές ήταν 10 ετών, 80 ήταν 11 ετών και 94 ήταν 12 ετών. Τα ερωτηματολόγια εκτός των παραπάνω δημογραφικών στοιχείων δεν περιείχαν κάποια άλλη πληροφορία για τους μαθητές και ήταν ανώνυμα, ενώ οι εκπαιδευτικοί βρίσκονταν μέσα σε όλες τις αίθουσες που πραγματοποιήθηκε η συγκομιδή των ερωτηματολογίων. Καθορίστηκε ότι οι στατιστικοί έλεγχοι θα κρίνονται ως στατιστικά σημαντικοί εάν ξεπεράσουν το $p = 0.05$. Για να ερευνηθεί, λοιπόν, αυτή η επίδραση χρησιμοποιήθηκαν t-test για ανεξάρτητα δείγματα (independent samples t-test) και μέσω αυτών πραγματοποιήθηκε ο έλεγχος Lavene, έτσι ώστε να φανεί εάν οι διακυμάνσεις που προκύπτουν είναι οι ομοιογενείς (εάν $p > 0.05$) ή ανομοιογενείς (εάν $p < 0.05$).

4. Αποτελέσματα Έρευνας

Μέσα από τη μελέτη των αποτελεσμάτων της έρευνας (Πιν.1), παρατηρήθηκε πρωτίστως η υφιστάμενη διαφοροποίηση ανάμεσα στα δύο φύλα τόσο στην Προσωπικότητα όσο και στην Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή των μαθητών. Να σημειωθεί ότι στη Συναισθηματική Νοημοσύνη δεν ανιχνεύτηκε ερευνητικά κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά.

Έτσι, στην Προσωπικότητα τα αγόρια φαίνεται πως εμφανίζουν υψηλότερες βαθμολογίες στη Συναισθηματική Αστάθεια και τα κορίτσια, από την άλλη, στις διαστάσεις Ευσυνειδησία και Προσήνεια. Στη Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή τα αγόρια σημείωσαν υψηλότερη βαθμολογία στα προβλήματα διαγωγής, στην υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής και στα προβλήματα με συνομηλίκους. Τα κορίτσια παρουσίασαν υψηλότερη βαθμολογία στη φιλοκοινωνική συμπεριφορά. Επιπλέον, δεν ανιχνεύτηκε καμία διαφοροποίηση ανάμεσα στο ηλικιακό εύρος του δείγματος, κάτι το οποίο και αναμένονταν.

Αναφορικά με τις συσχετίσεις μεταξύ της Συναισθηματικής Νοημοσύνης, της Προσωπικότητας και της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής που προέκυψαν, αρκετές κρίθηκαν ως στατιστικά σημαντικές. Πιο αναλυτικά, εντοπίστηκε ότι η Συναισθηματική Νοημοσύνη συνδέεται θετικά με τις διαστάσεις της Προσωπικότητας και πιο συγκεκριμένα με την Εξωστρέφεια, την Προσήνεια, την Ευσυνειδησία και τη Δεκτικότητα στις εμπειρίες. Αντιθέτως, η σύνδεση που ανιχνεύεται ανάμεσα στη Συναισθηματική Νοημοσύνη και τη Συναισθηματική Αστάθεια χαρακτηρίζεται ως αρνητική. Ακόμα, η Συναισθηματική Νοημοσύνη συνδέεται και με τις δυσκολίες και δυνατότητες της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής. Ειδικότερα, ανιχνεύθηκε ότι οι δυσκολίες της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής (συναισθηματικά συμπτώματα, προβλήματα διαγωγής, υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής και προβλήματα με συνομηλίκους) συσχετίζονται αρνητικά και στατιστικά σημαντικά με τη Συναισθηματική Νοημοσύνη ενώ η φιλοκοινωνική συμπεριφορά, συσχετίζεται θετικά και στατιστικά σημαντικά με τη Συναισθηματική Νοημοσύνη.

Ακόμα, σχετικές συσχετίσεις ανιχνεύθηκαν και στις διαστάσεις της Προσωπικότητας με τις δυσκολίες και δυνατότητες της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής. Ειδικότερα, η διάσταση της Συναισθηματικής Αστάθειας σημείωσε στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση με τις δυσκολίες της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής (συναισθηματικά συμπτώματα, προβλήματα διαγωγής, υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής και προβλήματα με συνομηλίκους) και αρνητική συσχέτιση με τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά. Παραταύτα, οι διαστάσεις Εξωστρέφεια, Προσήνεια, Ευσυνειδησία και Δεκτικότητα στις εμπειρίες παρουσίασαν θετική συσχέτιση και στατιστικά σημαντική με τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά καθώς και αρνητική στατιστικά σημαντική με όλες τις δυσκολίες της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής.

	1 ΣΝ	2 ΣΑ	3 ΕΞ	4 ΠΡ	5 ΕΥΣ	6 ΔΕ	7 ΣΣ	8 ΠΔ	9 Υ/Ε	10 Σ
1 ΣΝ										
2 ΣΑ	-.35**									
3 ΕΞ	.35**	-.06								
4 ΠΡ	.33**	-.48**	.38**							
5 ΕΥΣ	.37**	-.34**	.28**	.62**						
6 ΔΕ	.44**	-.20**	.33**	.34**	.52**					
7 ΣΣ	-.43**	.43**	-.14*	-.20**	-.19**	-.33**				
8 ΠΔ	-.23**	.53**	-.21**	-.51**	-.37**	-.24**	.36**			
9 Υ/Ε	-.33**	.33**	-.16*	-.42**	-.60**	-.38**	.30**	.32**		
10 ΠΣ	-.38**	.27**	-.38**	-.29**	-.27**	-.28**	.39**	.37**	.19**	
11 ΦΣ	.32**	-.32**	.39**	.52**	.42**	.30**	-.12	-.41**	-.28**	-.35**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: ** p<. 01, * p<. 05 ΣΝ= Συνολική Συναισθηματική Νοημοσύνη, ΣΑ= Συναισθηματική Αστάθεια, ΕΞ= Εξωστρέφεια, ΠΡ= Προσήνεια, ΕΥΣ= Ευσυνειδησία, ΔΕ= Δεκτικότητα σε Εμπειρία, ΣΣ= Συναισθηματικά Συμπτώματα, ΠΔ= Προβλήματα Διαγωγής, Υ/Ε= Υπερκινητικότητα/Ελλειψη προσοχής, ΠΣ= Προβλήματα με συνομηλίκους, ΦΣ= Φιλοκοινωνική Συμπεριφορά

Πίνακας 1: Συσχετίσεις μεταξύ της ΣΝ, των χαρακτηριστικών της Προσωπικότητας και των διαστάσεων της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής

5. Συζήτηση και Συμπεράσματα

Σχετικά με τα ευρήματα που προέκυψαν, διαφάνηκε ότι οι διαστάσεις της Συναισθηματικής Νοημοσύνης, της Προσωπικότητας συσχετίζονται με την εκδήλωση δυσκολιών στην Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή.

Αρχικά, η μελέτη της σχέσης της Συναισθηματικής Νοημοσύνης και της Προσωπικότητας ανέδειξε τη θετική και στατιστικά σημαντική σχέση της υψηλής Συναισθηματικής Νοημοσύνης με τις διαστάσεις Εξωστρέφεια, Προσήνεια, Ευσυνειδησία και Δεκτικότητα στις εμπειρίες και την αρνητική στατιστικά σημαντική σχέση με τη Συναισθηματική Αστάθεια. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με προηγούμενες μελέτες αυτής της σχέσης (Andrei et al., 2015· De Raad, 2005· Petrides et al., 2007· Siegling et al., 2015), όπου αναφέρουν ότι ένα άτομο ενδέχεται να προσαρμόζεται ομαλότερα σε κάποιες δύσκολες συνθήκες λόγω της υψηλής Συναισθηματικής Νοημοσύνης που εμφανίζει. Έτσι παρουσιάζει λιγότερο άγχος, αυτοπεποίθηση και κοινωνικές δεξιότητες, στοιχεία τα οποία βοηθούν στην ανάπτυξη των θετικών χαρακτηριστικών της Προσωπικότητας και το αντίθετο (η ύπαρξη θετικών χαρακτηριστικών της Προσωπικότητας μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη της Συναισθηματικής Νοημοσύνης) (Goleman, 2001).

Σχετικά με τα αποτελέσματα που προέκυψαν για τη σχέση της Συναισθηματικής Νοημοσύνης και της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής παρατηρήθηκε θετική και στατιστικά σημαντική σχέση της υψηλής Συναισθηματικής Νοημοσύνης με τη δυνατότητα της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής, τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά, καθώς και αρνητική και στατιστικά σημαντική σχέση με τις δυσκολίες αυτής, τα συναισθηματικά συμπτώματα, τα προβλήματα διαγωγής, την υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής και τα προβλήματα με συνομηλίκους. Τα παραπάνω ευρήματα έρχονται σε συμφωνία με προγενέστερα αντίστοιχα ερευνητικά ευρήματα. Πιο αναλυτικά, η χαμηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη του ατόμου, ενισχύει της δυσκολίες που θα εμφανίσει στην προσαρμογή του, καθώς έρευνες έχουν δείξει ότι οι μαθητές με υψηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη δεν εμφανίζουν άγχος, θυμό, κατάθλιψη ή άλλα συναισθηματικά και ψυχοσωματικά συμπτώματα, ενώ αντίθετως οι μαθητές με χαμηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη εμφανίζουν συχνότερα τα παραπάνω συμπτώματα. Ακόμα, οι μαθητές με συχνότερες εκδηλώσεις θυμού συχνά χρησιμοποιούν τη βία ή το νέμα, ώστε να ξεφύγουν από μία κατάσταση προκαλώντας προβλήματα διαγωγής και στη σχέση τους με τους συνομηλίκους (Frederickson et al., 2012· Giannakopoulos et al., 2009· Mavroveli et al., 2008· Roulou et al., 2010). Ακόμα, οι μαθητές με υψηλή βαθμολογία στη Συναισθηματική Νοημοσύνη εμφανίζουν σπανιότερα συμπεριφορικές διαταραχές, άρα έχουν λιγότερες πιθανότητες να εμφανίσουν υπερκινητικότητα (Stamatoroulou et al., 2018). Σχετικά με τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά έχει τονιστεί ότι για να μπορεί το άτομο να εμφανίσει κοινωνικές δεξιότητες και να προσαρμοστεί σε νέες καταστάσεις, πρέπει να υπάρχει ομαλή ανάπτυξη των συναισθημάτων του ατόμου, η οποία ικανότητα αποτελεί στοιχείο της υψηλής Συναισθηματικής Νοημοσύνης (Roulou, 2014).

Ειδικότερα, ανιχνεύθηκε ότι υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στη Συναισθηματική Αστάθεια και σε όλες τις δυσκολίες της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής (συναισθηματικά συμπτώματα, προβλήματα διαγωγής, υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής και προβλήματα με συνομηλίκους) ενώ αντίστοιχα αρνητική ή μηδαμινή συσχέτιση με τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά. Τα παραπάνω πορίσματα πιθανώς να πηγάζουν από την πολύ συχνή εμφάνιση της αρνητικής συναισθηματικότητας του ατόμου (άγχος, θυμός, έντονη δυσαρέσκεια, νευρικότητα), όπου τα συναισθήματα αυτά συσχετίζονται με την προβληματική συμπεριφορά και την εμφάνιση δυσκολιών στη προσαρμογή του ατόμου (Goldner & Scharf, 2013· Kokkinos et al., 2016). Ταυτόχρονα, οι υπόλοιπες διαστάσεις της Προσωπικότητας (η Εξωστρέφεια, η Προσήνεια, η Ευσυνειδησία και η Δεκτικότητα στις εμπειρίες) παρουσιάζονται ως θετικοί συσχετιζόμενοι με την εμφάνιση φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς, κάτι το οποίο δείχνει να εξηγείται μέσα από την έντονη παρουσία θετικών χαρακτηριστικών στη συμπεριφορά του. Με λίγα λόγια, ο μαθητής φαίνεται να προσαρμόζεται ομαλότερα σε ένα καινούριο περιβάλλον όταν διαθέτει χαρακτηριστικά όπως η φιλικότητα, η ευγένεια, η ευσπλαχνία, η αισιοδοξία, η συνεργασία κ.α., όλα εκ των οποίων εμφανίζονται στα άτομα με υψηλές βαθμολογίες στις παραπάνω διαστάσεις. Συνεχίζοντας, είναι χρήσιμο να τονιστεί ότι όλα τα παραπάνω συμφωνούν με προηγούμενες μελέτες και ευρήματα (Bore et al., 2018· Goldner & Scharf, 2013· Kokkinos et al., 2016· Muris et al., 2005).

Παράλληλα, είναι φανερό η διαφοροποίηση που υπάρχει στην προσαρμογή των αγοριών και των κοριτσιών με βάση τις πτυχές της Προσωπικότητας τους. Διαφάνηκε, λοιπόν, ότι τα κορίτσια παρουσιάζουν υψηλότερες βαθμολογίες συγκριτικά με το άλλο φύλο στη διάσταση της Συναισθηματικής Αστάθειας, κάτι το

οποίο φαίνεται να συνδέεται εν τέλει με τα συναισθηματικά συμπτώματα στα οποία επίσης, τα κορίτσια εμφανίζουν υψηλότερη βαθμολογία. Το παρόν, πιθανώς να οφείλεται στην συχνή εσωτερικευση των προβλημάτων που δημιουργούνται από το περιβάλλον αλλά και στην ταχύτερη, συγκριτικά με τα αγόρια, συναισθηματική ανάπτυξη τους (Kokkinos et al., 2010). Από την άλλη τα αγόρια, εμφανίζουν συχνότερα προβλήματα στη διαγωγή τους αλλά και υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής, δυσκολίες που πιθανώς να οφείλεται στην ανάγκη τους να εξωτερικεύσουν τις δυσκολίες και τις ανησυχίες τους (Muris et al., 2003· Niclasen et al., 2013).

Συγχρόνως, μελετώντας τα συνδυαστικά ευρήματα αυτά δημιουργείται η δυνατότητα πρόβλεψης των δυσκολιών της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής του ατόμου. Ασφαλώς, η πρόβλεψη η οποία μπορεί να γίνει δεν μπορεί να αποτελεί ασφαλή ένδειξη αλλά απλώς μία πιθανότητα εμφάνισης αυτής της δυσκολίας. Παρά όλα αυτά, μέσω της πολλαπλής παλινδρομικής ανάλυσης που πραγματοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα, αναδείχθηκαν οι παράγοντες πρόβλεψης των διαστάσεων της Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής. Πιο συγκεκριμένα, για τα συναισθηματικά συμπτώματα ως σημαντικοί παράγοντες πρόβλεψης αναδείχθηκαν η Συναισθηματική Αστάθεια, η Συναισθηματική Νοημοσύνη, η Δεκτικότητα στις εμπειρίες και το φύλο. Επιπλέον, ως σημαντικοί παράγοντες πρόβλεψης για τα προβλήματα διαγωγής βρέθηκαν η Συναισθηματική Αστάθεια και η Προσήνεια. Για την υπερκινητικότητα/έλλειψη προσοχής ως σημαντικοί παράγοντες πρόβλεψης αναδείχθηκαν η Ευσυνειδησία και η Συναισθηματική Αστάθεια, ενώ για τα προβλήματα με συνομηλίκους ως παράγοντες πρόβλεψης αναδείχθηκαν η Συναισθηματική Νοημοσύνη, η Εξωστρέφεια, το φύλο και η Συναισθηματική Αστάθεια. Τέλος, σημαντικοί παράγοντες πρόβλεψης για τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά συγκροτούν η Προσήνεια, το φύλο και η Εξωστρέφεια.

Ωστόσο, είναι σημαντικό οι γονείς αλλά και οι εκπαιδευτικοί να είναι ενημερωμένοι σχετικά με τις δυσκολίες που ενδέχεται να αντιμετωπίσει ο μαθητής στο σχολικό περιβάλλον, αλλά και να προσπαθήσουν να χτίσουν και να διατηρήσουν ένα γόνιμο περιβάλλον επικοινωνίας με τους μαθητές, ούτως ώστε, ιδίως σε αυτή τη κρίσιμη αναπτυξιακή φάση του μαθητή, να μπορούν οι μαθητές να μοιραστούν τα προβλήματα και τις δυσκολίες. Επιπροσθέτως, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να αντιληφθούν μέχρι πιο σημείο δύνανται να βοηθήσουν το μαθητή και από εκεί και έπειτα να απευθυνθούν σε έναν ειδικό για να υπάρχει όσο το δυνατόν καλύτερος επιστημονικός χειρισμός του προβλήματος.

Κλείνοντας, μέσα από την παρούσα μελέτη τονίστηκε η σημαντική σχέση που δημιουργείται ανάμεσα στην Συναισθηματική Νοημοσύνη, την Προσωπικότητα και στην ευκολία ή μη στην Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή του μαθητή σε ένα σχολικό περιβάλλον, ενώ ανιχνεύτηκε η ενδιαφέρουσα διαφοροποίηση που υφίσταται ανάμεσα στα φύλα. Παρατηρήθηκε, λοιπόν, ότι οι μαθητές που παρουσιάζουν υψηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη και θετικά χαρακτηριστικά της Προσωπικότητας αναπτύσσουν ευκολότερα φιλοκοινωνική συμπεριφορά, στοιχεία που δείχνουν την ομαλή Ψυχοκοινωνική τους Προσαρμογή. Απεναντίας, οι προ έφηβοι μαθητές που επιδεικνύουν χαμηλή Συναισθηματική Νοημοσύνη και υψηλή Συναισθηματική Αστάθεια, αντιμετωπίζουν συχνότερα προβλήματα και δυσκολίες στην Ψυχοκοινωνική τους Προσαρμογή. Τα παραπάνω έρχονται σε άμεση συμφωνία με την αντίστοιχη βιβλιογραφία που ερευνήθηκε (Andrei et al., 2015· Bore et al., 2018· Goodman et al., 2010· Kokkinos et al., 2016· Muris et al., 2005· Poulou, 2010· Russo et al., 2012· Stamatopoulou et al., 2018).

Τα παρόντα ευρήματα θα μπορούσαν να βοηθήσουν σε μεγάλο βαθμό την επιστημονική κοινότητα και όλους όσους εμπλέκονται με το μαθητή, πληροφορώντας τους σχετικά με την εμφάνιση και την μερική αιτιολόγηση των δυσκολιών που εμφανίζει ο μαθητής στην προσαρμογή του.

Βιβλιογραφία

- Andrei, F., Mancini, G., Mazzoni, E., Russo, P. M., & Baldaro, B. (2015). Social status and its link with personality dimensions, trait emotional intelligence, and scholastic achievement in children and early adolescents. *Learning and Individual Differences*, 42, 97-105.

- Αντωνίου, Α. Σ., & Χατζηγεωργίου, Σ. (2016). Ο ρόλος των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας (νευρωτισμού, εσωστρέφειας) στο φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2014(2), 564-572.
- Bore, M., Laurens, K. R., Hobbs, M. J., Green, M. J., Tzoumakis, S., Harris, F., & Carr, V. J. (2018). Item Response Theory Analysis of the Big Five Questionnaire for Children–Short Form (BFC-SF): A Self-Report Measure of Personality in Children Aged 11–12 Years. *Journal of Personality Disorders*, 1-24.
- Brouzos, A., Misailidi, P., & Hadjimattheou, A. (2014). Associations between emotional intelligence, socio-emotional adjustment, and academic achievement in childhood: The influence of age. *Canadian Journal of School Psychology*, 29(2), 83-99.
- De Raad, B. (2005). The trait-coverage of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 38(3), 673-687.
- Ferrando, M., Prieto, M. D., Almeida, L. S., Ferrándiz, C., Bermejo, R., López-Pina, J. A., ... & Fernández, M. C. (2011). Trait emotional intelligence and academic performance: Controlling for the effects of IQ, personality, and self-concept. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 29(2), 150-159.
- Frederickson, N., Petrides, K. V., & Simmonds, E. (2012). Trait emotional intelligence as a predictor of socioemotional outcomes in early adolescence. *Personality and individual differences*, 52(3), 323-328.
- Giannakopoulos, G., Tzavara, C., Dimitrakaki, C., Kolaitis, G., Rotsika, V., & Tountas, Y. (2009). The factor structure of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) in Greek adolescents. *Annals of General Psychiatry*, 8(1), 20.
- Goldner, L. & Scharf, M. (2013). Attachment security, personality, and adjustment of elementary school children. *The Journal of genetic psychology*, 174(5), 473-493.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books
- Goodman, A., Lamping, D. L., & Ploubidis, G. B. (2010). When to use broader internalising and externalising subscales instead of the hypothesised five subscales on the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ): data from British parents, teachers and children. *Journal of abnormal child psychology*, 38(8), 1179-1191.
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581–586.
- Klimstra, T. A., Hale III, W. W., Raaijmakers, Q. A., Branje, S. J., & Meeus, W. H. (2009). Maturation of personality in adolescence. *Journal of personality and social psychology*, 96(4), 898.
- Kokkinos, C. M., Karagianni, K., & Voulgaridou, I. (2017). Relational aggression, big five and hostile attribution bias in adolescents. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 52, 101-113.
- Kokkinos, C. M., Kipritsi, E., & Markos, A. (2016). Preadolescents' psychosocial functioning: The role of personality and attachment style. *Mental Health & Prevention*, 4(3-4), 105-114.
- Kokkinos, C. M., Panayiotou, G., Charalambous, K., Antoniadou, N., & Davazoglou, A. (2010). Greek EPQ-J: Further support for a three-factor model of personality in children and adolescents. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 28(3), 259-269.
- Larsen, P. D. (2017). *Lubkin's Chronic Illness*. Jones & Bartlett Learning.

- Lievens, F., & Chan, D. (2010). Practical intelligence, emotional intelligence, and social intelligence. In J. L. Farr & N. T. Tippins (Eds.), *Handbook of employee selection*, 339–359
- Mayer, J. D., & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence. *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications*, 3, 31.
- Mavroveli, S., Petrides, K. V., Shove, C., & Whitehead, A. (2008). Investigation of the construct of trait emotional intelligence in children. *European child & adolescent psychiatry*, 17(8), 516-526.
- Mavroveli, S., & Sánchez-Ruiz, M. J. (2011). Trait emotional intelligence influences on academic achievement and school behaviour. *British Journal of Educational Psychology*, 81(1), 112-134.
- McCrae, R. R., & Costa Jr, P. T. (1997). Conceptions and correlates of openness to experience. In *Handbook of personality psychology*, 825-847. Academic Press.
- Muris, P., Meesters, C., & van den Berg, F. (2003). The strengths and difficulties questionnaire (SDQ). *European child & adolescent psychiatry*, 12(1), 1-8.
- Muris, P., Meesters, C., & Diederer, R. (2005). Psychometric properties of the Big Five Questionnaire for Children (BFQ-C) in a Dutch sample of young adolescents. *Personality and individual differences*, 38(8), 1757-1769.
- Niclasen, J., Skovgaard, A. M., Andersen, A. M. N., Sømhøvd, M. J., & Obel, C. (2013). A confirmatory approach to examining the factor structure of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ): a large scale cohort study. *Journal of abnormal child psychology*, 41(3), 355-365.
- O'Connor, M. C., & Paunonen, S. V. (2007). Big Five personality predictors of post-secondary academic performance. *Personality and Individual Differences*, 43(5), 971-990.
- Panayiotou, G., Kokkinos, C. M., & Spanoudis, G. (2004). Searching for the “Big Five” in a Greek context: The NEO-FFI under the microscope. *Personality and Individual Differences*, 36(8), 1841-1854.
- Petrides, K. V. (2009). Psychometric properties of the Trait Emotional Intelligence Questionnaire (TEIQue). In C. Stough, D. H. Saklofske, & J. D. A. Parker (Eds.), *Assessing emotional intelligence: Theory, research, and applications* (pp. 85–101). New York, NY: Springer Science/Business Media.
- Petrides, K. V., & Furnham, A. (2001). Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European journal of personality*, 15(6), 425-448.
- Petrides, K. V., & Mavroveli, S. (2018). Theory and applications of trait emotional intelligence. *PSYCHOLOGY*, 23(1), 24-36.
- Petrides, K. V., Mikolajczak, M., Mavroveli, S., Sanchez-Ruiz, M. J., Furnham, A., & Pérez-González, J. C. (2016). Developments in trait emotional intelligence re-search. *Emotion Review*, 8(4), 335-341.
- Petrides, K. V., Sangareau, Y., Furnham, A. & Frederickson, N. (2006). Trait emotional intelligence and children's peer relations at school. *Social Development*, 15(3), 537-547.
- Poulou, M. S. (2010). The role of Trait Emotional Intelligence and social and emotional skills in students' emotional and behavioural strengths and difficulties: A study of Greek adolescents' perceptions. *The International Journal of Emotional Education*, 2(2), 30-447.
- Poulou, M. S. (2014). How are trait emotional intelligence and social skills related to emotional and behavioural difficulties in adolescents?. *Educational Psychology*, 34(3), 354-366.

- Russo, P. M., Mancini, G., Trombini, E., Baldaro, B., Mavroveli, S., & Petrides, K. V. (2012). Trait emotional intelligence and the Big Five: A study on Italian children and preadolescents. *Journal of Psychoeducational Assessment, 30*(3), 274-283.
- Siegling, A. B., Furnham, A., & Petrides, K. V. (2015). Trait emotional intelligence and personality: Gender-invariant linkages across different measures of the Big Five. *Journal of Psychoeducational Assessment, 33*(1), 57-67.
- Stamatopoulou, M., Galanis, P., Tzavella, F., Petrides, K. V., & Prezerakos, P. (2018). Trait emotional intelligence questionnaire—adolescent short form: a psycho-metric investigation in greek context. *Journal of Psychoeducational Assessment, 36*(5), 436-445.
- Widiger, T. A., & Oltmanns, J. R. (2017). Neuroticism is a fundamental domain of personality with enormous public health implications. *World Psychiatry, 16*(2), 144-145.
- Zeidner, M., Roberts, R. D., & Matthews, G. (2002). Can emotional intelligence be schooled? A critical review. *Educational psychologist, 37*(4), 215-231.